

Varie opiniones.

2. In qua re tres possunt excogitari dicendi modi. Primus est, omnia illa tantum accidentaliter differre, ita ut per singula binaria illorum nominum eadem species seu essentia sub diverso modo accidentali significetur. Ratio esse potest, quia illa divisio, prout ab Aristotele tradita est, tantum est in quatuor membra; ergo oportet ut singula sint simplices species qualitatis, alioqui si in singulis membris duæ species immediate continerentur, esset divisio in octo membra essentialia.

3. Secundus modus dicendi est, quælibet duo membra illarum specierum posse ad unam proximam speciem in qua conveniunt reduci, et sic esse quadrimembrem divisionem, et ita fuisse ab Aristotele propositam, ut indicaret, singula ex illis membris, quæ in duo alia dividuntur, habere in se specialem unitatem et convenientiam; nihilominus tamen in singulis dari duas proximas species essentialiter distinctas, quæ illis binis nominibus significantur, et hoc sensu esse divisionem octo membrorum essentialium.

4. Tertia sententia media erit, illa membra partim accidentaliter differre, partim essentialiter. Et hæc sententia vera est, licet prima non multum a veritate distet, quia differentia essentialis non intercedit, nisi inter habitum et dispositionem sub quadam consideratione, ut explicabimus.

Secunda opinio rejicitur.

5. Secundam ergo sententiam non esse in universum veram ostendemus per singulas illarum specierum discurrendo. Et ut a clarioribus incipiamus, de figura et forma non est ulla dubitandi ratio, quin essentialiter non differant, et ita inter auctores non est de illis diversitas opinionum, quia constat figuram esse quamdam formam quasi externam rei quantæ; non potest autem in ea specie nomine formæ aliud in re significari. Quocirca inter significata illarum vocum nec accidentaliter diversitas esse videtur ex parte rerum, sed solum in modo significandi terminorum, quia eadem res nomine figuræ significatur, mathematicè abstrahendo a materia; nomine autem formæ significatur modo physico connotando aliquo modo materiam, ad quam forma dicit habitudinem. Et hoc fere est quod Albertus dixit, formam significare ipsam figuram, quatenus inest rei naturali.

vel ei convenit ratione formæ. Quod si, ut supra dicebamus ex Boetio, forma non dicit nudam figuram, sed ut ornatam coloribus, in qua pulchritudo consistit, sic vel forma non est una simplex species qualitatis, sed consideratur tantum ut una artificiose composita ex multis naturalibus speciebus, vel certe ut sit in quarta specie, non debet includere ipsam qualitatem coloris, sed tantum figuram, quæ terminis ipsius coloris, vel plurium colorum consurgit. Itaque ex vi illarum vocum figuræ et formæ non est essentialis diversitas in illa specie.

6. Alia vero ratione possunt plures species essentialiter diversæ sub illo membro numerari; nam mathematici multiplicant species figurarum per numerum angularum, aut linearum, vel superficierum, aut per proportionem earum. Priori enim modo differt triangulus a quadrangulo, et circulus ab utroque, quia omni caret angulo, et una linea vel superficie concluditur; posteriori autem modo differt quadratum a quadrangulo. Physice autem distingui possunt plures figuræ corporum naturalium, vel etiam artificialium. Quod si sub hac specie comprehenditur omnis modus quantitatis ad qualitatem pertinens, sic dividi potest in modum afficientem intime totam quantitatem, ut est densitas vel raritas, vel tantum externe in termino ejus, ut est asperitas et lenitas, et in universum figura, ut habet communior sententia.

7. *Passio et passibilis qualitas accidentaliter tantum distincta.* — De passione et passibili qualitate Aristoteles ipse expresse docet, non differre essentialiter, sed accidentaliter tantum. Differunt enim per brevem aut diurnam permanentiam, ut idem philosophus declarat; brevis autem aut diurna permanentia, per se loquendo, non distinguunt rei essentiam, ut per se constat. Et in proposito (ait Aristoteles) fieri potest ut idem color, qui ex pudore vel alia simili passione in uno homine causatur, et cito transit, in alio sit connaturalis, et permanens, quia dispositio, quæ nunc, dum pudet, circa corpus emergit, eadem et in naturali constitutione fieri potest. Et ita in hoc etiam omnes interpretes conveniunt. Solum potest quis dubitare de quibusdam qualitibus, quæ natura sua sunt cito transeuntes, ut sonus, lumen, et si quæ est alia similis. Respondeo primo, quidquid de hoc sit, tamen hic non significari nomine passionis hujusmodi qualitates, sed

omnes illas quæ per subitam et breviter transeuntem alterationem fiunt, ita ut prout absolute denominent subjectum esse tale. Unde dicitur secundo, qualitates tertie speciei, ex se non habere quod cito transeant vel permaneant, sed ex suis causis, et ex dependentia quam ab ipsis habent. Sunt enim quædam qualitates quæ a suis proximis causis pendent in fieri et in conservari, aliæ vero quæ in fieri tantum, quæ diversitas est signum evidens diversitatis essentialis talium qualitatum, non quia sit passio, vel passibilis qualitas, nam hæc utraque denominatio potest in singulis qualitibus reperiri, sed quia modus dependentiæ indicat naturam rei.

8. Quando ergo qualitas pendet tantum in fieri a sua causa, etiamsi causa cito transeat, potest effectum permanentem et durabilem relinquere. Et ita non obstante brevi permanentia causæ, potest qualitas facta esse passibilis. Contingit autem interdum ut, licet qualitas per se non pendeat in conservari a sua causa, tamen illa remota, statim pereat qualitas facta, ob actionem contrariorum circumstantium, ut contingit in manu calefacta a sole vel igne, et tunc illam qualitas dicitur passio tantum. Ubi constat aperte tantum esse distinctionem accidentalem inter illa duo.

9. Quando vero qualitas pendet in conservari a sua causa, tum multo magis intrinsece habebit diurnam aut brevem durationem juxta modum applicationis, vel durationis causæ, et ita idem lumen in aere, et etiam in luna, erit per modum passionis; in stellis autem fixis, verbi gratia, erit per modum passibilis qualitatis. Denique si sit aliqua causa alicujus qualitatis, quæ natura sua est transiens, vel non applicatur nisi transeuntem, tunc illa qualitas semper fiet per modum passionis, et hujusmodi videtur esse sonus; tamen inde colligi non potest quod passio et passibilis qualitas ut sic specie differant, sed quod sit aliqua passio, quæ non possit ad statum passibilis qualitatis pervenire, et consequenter, quod sit etiam aliqua passio, quæ specie differat ab omni passibili qualitate; quæ etiam differt specie ab aliis passionibus, quæ habent causas diversæ rationis, et ideo possunt, quantum est ex se, obtinere statum passibilium qualitatum.

10. *Potentia num ab impotentia distinguatur essentialiter.* — Tertio loco dicendum est de potentia et impotentia, de quibus non-

nulla major est controversia; nam multi volunt impotentiam distingui essentialiter a potentia, eo quod ad contrarios actus ordinantur natura sua; nam cum potentia sit qualitas dans facultatem operandi; impotentia est qualitas, quæ potius impedit facultatem operandi vel recipiendi. Vel (et in idem fere redit) potentia dicitur, quæ dat facultatem ad aliquem actum; impotentia vero, quæ dat facultatem ad oppositum actum, et quia ipsi actus inter se respectu subjecti ut positivum et privativum, vel ut perfectum, vel imperfectum comparantur, ideo illa vocatur impotentia, quæ ad actum imperfectum præbet aptitudinem; ut salubritas est potentia, debilitas autem dicitur impotentia.

11. Si vero considerentur ea, quæ superius de significatione harum vocum diximus, probabilius est hanc esse unicam speciem, quæ nomine potentiæ adæquate significari posset. Nam si formaliter ac per se loquamur, nihil in hac specie collocatur quatenus impedit, aut difficiliorem reddit vel minus aptam facultatem operandi (hæc enim per accidens sunt), sed quatenus positive dat facultatem vel capacitatem ad actum; nam hoc est quod per se potest conferre qualitas, quodque formaliter ad hanc speciem spectat, ut satis declaratum est. Addidit vero Aristoteles non impotentiam, ut significaret, illas facultates, quæ vel in suis speciebus debiles sunt, vel ad actus naturæ vel subjecto contrarios ordinantur, etiam contineri sub specie potentiæ, quatenus aliquo modo dant posse operari. Quod autem potentiæ interdum ordinentur ad actus oppositos, quorum unus est perfectior alio, potest quidem conferre ad aliquam distinctionem specificam potentiarum, non tamen inde sumitur propria distinctio potentiæ et impotentiam, ut sic; nam gravitas et levitas illo modo distinguuntur, et neutra habet rationem impotentiam. Et in habitibus invenitur idem genus distinctionis, ut patet in scientia et errore, virtute et vitio, et tamen non distinguunt duas generales rationes habitus, alteram positivam, alteram quasi privativam, sed omnes continentur sub generali ratione habitus, et postea specificè distinguuntur per proprios actus, et objecta: idem ergo est proportionaliter in potentia.

12. *Habitus et dispositio qua ratione distinguantur.* — Prima sententia. — Ultimo de habitu et dispositione major adhuc difficultas et opinionum dissensio est, sed fortasse in vocibus potius quam in re posita. Quod enim

illæ duæ voces habitus et dispositionis eadem essentiam secundum diversos status accidentales significant, docent Albertus Magnus, Scotus, Egidius, et nonnulli alii¹, in cap. de Qualitate; et favet D. Thomas, quæst. 7 de Malo, art. 2, ad quartum, ubi sic ait: *Difficile mobile non est differentia constitutiva habitus; neque enim dispositio et habitus sunt diversæ species; alioqui non posset una et eadem qualitas, quæ prius fuit dispositio, postea fieri habitus; sed facile mobile, et difficile mobile se habent, sicut perfectum, et imperfectum circa eandem rem.* Et in his verbis continetur fundamentum hujus sententiæ, cui plurimum favet Aristoteles, in eodem capite de Qualit., nam primum ait habitum differre a dispositione, quia magis permanet, atque diuturnior est. Unde, cum inferius quasdam dispositiones numerasset, addit: *Nisi et harum ipsarum aliqua versa jam in naturam sit, dimove-ri-que nequeat, aut summa difficultate mutari possit. Quam quidem hac ratione quispiam habitum jam nuncupaverit;* et ideo inferius concludit, omnem habitum esse dispositionem, non vero e converso, quia, nimirum, habitus dicit essentiam dispositionis, et addit accidentalem perfectionem, quam dispositio ut sic non requirit.

13. *Secunda sententia.* — At vero idem D. Thomas, 1. 2, quæst. 49, art. 2, ad 3, quamvis probabilem existimet dictam sententiam, magis tamen consonum intentioni Aristotelis esse putat habitum et dispositionem essentialiter differre, quia illæ duæ differentia, *facile et difficile mobile*, non significant diversos status ejusdem rei secundum esse perfectum et imperfectum, sed indicant differentias essentielles per ordinem ad diversas causas, quas diversæ qualitates postulant. Nam quædam dispositiones sunt, quæ per se ex natura sua habent ex vi suarum causarum esse permanentes, et difficile mobile a subjecto, et hæ sunt essentialiter habitus, etiamsi contingat ex accidenti non diu permanere, aut facile dimoveri posse. Aliæ vero sunt dispositiones, quæ per se ex vi suarum causarum sunt facile transmutabiles; et hæ nunquam sunt essentialiter habitus, etiamsi ex accidente interdum difficulter dimoveantur. Sic enim explicatæ hæ differentia plane indicant diversas essentias: nam res, quæ natura sua vendicant sibi conditiones oppositas et

¹ Alex. Alens., 4 part., q. 9, mem. 5, art. 1, parag. 4, q. 1, ad primum.

propriam ac per se causas illarum, necesse est ut diversas habeant naturas, a quibus id proveniat.

14. Atque hinc inferunt aliqui juxta hanc sententiam, scientiam esse habitum essentialiter, etiamsi imperfecte acquisita sit, idemque esse dicendum de virtutibus moralibus, justitia, prudentia, etc. Quod sentit Aristoteles dicto capite, dicens, scientiam esse habitum, quia cum difficultate dimovetur, *etiamsi quispiam mediocriter eam acquirat.* Et subdit: *Similiter et virtus, ut justitia, temperantia, etc.* At vero error (juxta hanc sententiam) nunquam est essentialiter habitus, etiamsi maxime radicans esse videatur, et difficulter amitti ob nimiam consuetudinem subjecti, quia cum falsis principiis nitatur, quantum est de se, semper potest facile dimoveri. Idemque existimatur de vitiis moralibus; hæc enim, cum sint naturæ rationali contraria, quantum ex se est, facile amitti possunt, licet ex conditione subjecti, diuturniora interdum fiant. Unde ulterius, quoad usum terminorum, aiunt, nomen dispositionis dupliciter sumi: uno modo generatim, et sic esse genus ad dispositionem et habitum; alio modo speciatim, et cum præcisione, et ut sic significare speciem condistinctam ab habitu; quæ distinctio est consentanea Aristoteli dicenti, omnem habitum esse dispositionem, non vero e converso; et sic Aristoteles, 3 Metaph., cap. 20, habitum definit per dispositionem tanquam per genus. Tandem aiunt habitum et dispositionem dupliciter dici, scilicet, secundum rem, et secundum modum; ut scientia vel virtus parum radicata ex accidente habet modum dispositionis, re tamen ipsa est verus habitus; quando vero jam est radicata, est habitus secundum rem et modum; error autem aut vitium nunquam est habitus secundum rem, quamvis interdum ex parte subjecti habeat modum habitus. Atque ita specifica et essentialis diversitas constituitur inter habitum et dispositionem secundum rem.

Auctoris judicium.

15. Hæc posterior sententia, quantum ad conclusionem intentam mihi probatur, nimirum, quod habitus et dispositio sub peculiari quadam et contracta significatione possint specie distingui; tamen modus explicandi propositus non mihi probatur quoad omnia. Itaque suppono ex dictis, in hac specie sub nomine habitus et dispositionis solum comprehendendi qualitates perficientes potentias ani-

mæ; nam in qualitatibus corporis non est illa peculiaris ratio, quæ dictam speciem constituit, prout a nobis explicata est. Unde eo modo, quo improprie aut late utendo nomine habitus, attribuitur qualitatibus corporis, nunquam distinguitur essentialiter a dispositione, sed accidentaliter per majorem intensionem, vel alias causas firmioris adhesionis ad subjectum, quomodo febris hectica, vel sanitas firma vocabitur habitus, et sic de aliis. Rursus in potentiis animæ distinguere possumus actus ultimos, seu secundos, a primis, qui sunt principia secundorum cum ipsis potentiis. Ex quibus actus secundi vocari possunt dispositiones; primi vero propria et peculiari ratione vocantur habitus. Et utrumque constat ex communi modo loquendi omnium. Et ratio est, quia per actus disponuntur potentia ad habitum, et ad obtinendam facilitatem in operando, quam confert habitus. Item actus secundus ex suo genere, quia pendet ex actuali influxu et attentione potentia vitalis, non habet esse omnino fixum et permanentes, sed facile transmutatur; at vero actus primus de se et natura sua habet esse permanentes; nam etiamsi potentia cesset ab operando, potest in ea conservari, nisi aliunde pendeat ab extrinseco agente, per cujus absentiam desinat esse, ut contingit in speciebus intentionalibus sensuum externorum.

16. In hoc ergo sensu utendo illis vocibus, verissimum est habitum et dispositionem specie ac essentialiter differre; nam habitus et actus, ex omnium consensu, differunt specie, ut patet ex modo attingendi objectum. Actus enim per se et immediate illud attingit, et est quasi formælis et proxima unio ad objectum; habitus vero solum attingit mediante actu, et ideo dicitur esse propter actum, et esse tantum radicalis unio ad objectum, post ipsam potentiam, tanquam principium actus. Potest etiam hæc essentialis diversitas declarari per illas differentias: *Facile et difficile mobile ex natura sua, et ex propriis causis.* Nam qualitas, quæ natura sua pendet ex actuali influxu potentia, et inde habet quod sit facile transmutabilis, essentialiter differt a qualitate, quæ natura sua non habet talem dependentiam, et ideo quantum est ex se, habet esse permanentes et durabile; sed hoc modo differunt habitus et dispositio juxta prædictam interpretationem; ergo. Minor constat ex dictis, et major videtur per se nota, quia uniuscujusque rei natura non potest melius dijudicari, quam ex

habitudine ad suas causas. Et juxta hanc etiam interpretationem verissime dicitur, nomen seu conceptum dispositionis generice et specificè sumi posse. Nam priori modo idem est quod actus perficiens et actuans potentiam operativam, ut abstrahit ab actu primo et secundo, et ut sic constituit hanc primam speciem qualitatis, quatenus est simplex quædam species subalterna, quæ ulterius dividitur in actum primum et secundum, tanquam in habitum et dispositionem strictè et specificè sumptam. Atque ita caret omni difficultate hæc distinctio.

17. *Animadversione dignum.* — At vero sumendo habitum et dispositionem, prout hæc voces attribui possunt actui primo intellectus vel voluntatis, non opinor esse distinctionem specificam inter habitum et dispositionem, per se loquendo, et quatenus tales sunt. Nam omnes actus primi harum potentiarum ex se sunt permanentes et difficile mobiles, præsertim si suum statum perfectum acquirant; et e converso, omnes illi, aut ex imperfectione status, aut conditione subjecti, et aliis causis extrinsecis, possunt interdum facile dimoveri; adeo ut scientia ipsa, quæ in intellectu videtur esse maxime adhærens, possit interdum facile amitti, et habere modum, seu statum dispositionis, ut expresse docuit Aristoteles, in c. de Qual. Et in voluntate charitas, quæ videtur potentissimus habitus, facile amittitur ex conditione subjecti.

18. *Opiniones, errores, vitia, veri sunt habitus.* — Denique (ut rem ipsam in qua potest esse diversitas attingamus) in intellectu non solum scientia sunt habitus, sed etiam opiniones, sive veræ, sive falsæ et erroneæ, et in voluntate, non tantum virtutes, sed etiam vitia sunt veri habitus, quæ est expressa sententia Aristotelis, 7 Physic., c. 3, text. 17, dicentis: *Habituum alii quidem virtutes, alii vero vitia.* Est etiam sententia D. Thomæ, 1. 2, quæst. 51, art. 3, ubi dicit habitum scientia acquiri per unum actum, habitum autem opinionis per plures; et quæst. 54, art. 13, distinguit habitus in vitia et virtutes, prout ad actum bonum vel malum disponunt potentiam; et quæst. 57, art. 2, ad tertium, distinguit habitus intellectuales, in eos qui sunt virtutes, et qui virtutes non sunt, ut opinio. Et ratio est, quia hæc omnes qualitates sunt ex natura sua permanentes, et difficile mobiles in sensu superius explicato; et si proprie sumatur habitus,

quatenus ex se acquiri potest per multos actus, nullus est, qui ex parte suæ causæ non sit difficile mobilis, quatenus consuetudo est altera natura, quæ proinde difficile mutatur. Unde non solum ex conditione subjecti, sed etiam ex vi ipsorum actuum seu consuetudinis difficile est homini, non solum a vitio ad virtutem, sed etiam a virtute ad vitium transmutari, et in intellectu etiam ipsa consuetudo erroris reddit difficile ipsam scientiam, vel intelligentiam veritatis. Omnes ergo hi habitus conveniunt in illa generali ratione, *difficile mobilis*. Quod vero inter hos habitus quidam habeant firmiores vel immobiliores causas quam alii, deservire potest ad ulteriorem distinctionem specificam ipsorum habituum; sic enim in intellectu distingui possunt virtutes a non virtutibus, et in voluntate virtutes a vitiis; non tamen id satis est ut hæc qualitates excludantur a vera et propria ratione habitus. Maxime cum habeant eundem generalem modum efficiendi potentiam, et dandi facilitatem ad operandos proprios actus, quæ nomine habitus proprie significatur. Denique non est dubium quin istæ qualitates habeant inter se specialem convenientiam, quam non habent cum actibus secundis, quatenus conveniunt in ratione principii proximi, dantis potentiae facultatem vel actuationem ad actum secundum, ratione cuius ipsi habitus inter se proprius et formalis opponuntur, quam cum actibus; illa ergo ratio proprie significatur nomine habitus. Atque ita omnes hæc qualitates sunt veri habitus secundum rem et essentiam, etiamsi secundum majorem vel minorem perfectionem, vel accidentalem, vel aliquando etiam essentialem, possint communem illam rationem participare. Atque hæc satis sint de distinctione harum specierum, ex quibus satisfactum est quartæ difficultati propositæ in secunda sectione.

SECTIO VII.

Quæ proprietates qualitati conveniant.

1. Postquam dictum est de essentia et speciebus qualitatis, desiderari potest ut de causis et effectibus ejus dicamus. Verumtamen de his nihil peculiariter occurrit dicendum, quia, in genere loquendo, causæ qualitatum eadem sunt quæ aliarum rerum; in particulari vero singulæ qualitates habent causas proprias et sibi accommodatas, quarum cognitio pertinet ad particulares scientias, in quibus de singularum rerum proprietatibus et

qualitatibus agitur. Idemque est proportionaliter dicendum de effectibus; propriissimus enim effectus uniuscujusque qualitatis est ipse formalis effectus, quem per se primo confert; quædam vero ultra hunc habent alios effectus in genere causæ efficientis; de qua re peculiariter dictum est supra, dum de causa efficiente disputaremus. Sæpe etiam una qualitas est finis alterius rei vel qualitatis, et ita etiam potest habere effectum in genere causæ finalis, et rursus quatenus una esse potest proximum subjectum alterius, potest habere effectum in genere causæ materialis, quæ omnia in communi sunt clara ex dictis supra, in disputatione de Causis; in particulari vero ad varias scientias pertinent, et in duabus disputationibus sequentibus non nihil attingemus.

2. De proprietatibus item qualitatis vix potest aliquid in communi dici; tamen ad hujus materiæ complementum, et ut paremus viam ad ea quæ inferius disputaturi sumus, pauca notanda sunt ex Aristotele in Prædicamentis, c. de Qualit., ubi tres proprietates assignat.

De prima proprietate, quæ est contrarietas.

3. Prima proprietas est, contrarietatem propriam in qualitatibus inveniri, quam Aristoteles ita declarat, ut non omni qualitati convenire doceat. Constat enim non omnes qualitates habere contrarium; ut figura proprie contrarium non habet, nec naturalis potentia; imo addit Aristoteles, neque medios colores habere contrarium, quod intelligendum est de propriissima contrarietate, quæ inter extrema versatur. An vero hæc proprietas in solo qualitatis genere inveniat, dubium est; nam substantiæ, quantitati et relationi attribuit Aristoteles oppositam proprietatem, quæ est non habere contrarium: actioni autem et passioni eandem attribuit proprietatem, scilicet, habere contrarium; de cæteris vero quatuor prædicamentis nihil ipse dicit. Gilbertus autem in eis omnibus videtur contrarietatem negare, quod in Ubi nonnullam habet difficultatem. Sed hæc omnia pendent ex eo quod exacte intelligatur quid sit propria contrarietas, et quomodo a quacunque alia oppositione, vel repugnantia et impossibilitate formarum differat. Sed hæc res peculiarem postulat disputationem, præsertim cum in ea declaranda decimum librum suæ Metaphysicæ Aristoteles posuerit, et ideo post duas sequentes disputationes eam trademus.

De secunda proprietate, quæ est intensio.

4. Secunda proprietas qualitatis est, quod intensionem recipiat et remissionem, seu quod recipiat magis et minus, quam proprietatem declarat etiam Aristoteles non convenire omnibus qualitatibus, quod etiam certum est. In dubio autem relinquere videtur, an hæc proprietas qualitatibus in abstracto conveniat, vel solis concretis, aut subjectis participantibus has qualitates, ita ut una albedo, verbi gratia, non dicatur magis albedo quam alia, sed ipsum album dicatur magis album quam aliud, aut magis recipere, vel participare albedinem; hæc vero quæstio requirit ut naturam intensionis declarem, et quo modo fiat, de qua re instituemus disp. 46, ubi proprietatem hanc ex professo tractabimus et explicabimus.

Ultima proprietas.

5. Tertia proprietas est, ut secundum qualitatem simile aliquid, vel dissimile dicatur, quam dicit Aristoteles esse maxime propriam qualitati, quia illi soli convenit, ut ratione cuiuscunque qualitatis potest convenire. Hæc vero proprietas eodem modo et eadem proportionem explicanda est, qua simile de æqualitate quantitatis declaravimus; est enim omnino eadem ratio. Unde nihil addendum occurrit præter ea quæ de propriis relationibus similitudinis et dissimilitudinis inferius, inter disputandum de relationibus, trademus.

DISPUTATIO XLIII.

DE POTENTIA ET ACTU.

Multiplex acceptio potentiae. — De hac rescripsit Aristoteles, lib. 5 Metaph., c. 12, et latius ex professo lib. 9 Metaph. Sed ibi latius accipit nomen potentiae, quam in præsentis disputatione a nobis sumatur; ut enim notavit D. Thom., opuseul. 48, c. 3 de Qualit., potentia uno modo sumi potest transcendentem, alio modo prædicamentaliter, seu quatenus est species cuiusdam prædicamenti. Priori modo dicit solet, omne ens dividi per potentiam et actum, vel, ut alii loquuntur, hanc esse unam de proprietatibus disjunctis entis, secundum quam dividitur ens, præsertim creatum, in ens in potentia et in actu, quæ divisio explicata a nobis est superius, disput. 31, sect. 2 et 3. Et ibi etiam obiter explicuimus quid sit potentia objecti-

va; illa enim, si aliquid est, vel quidquid est, ad hanc potentiam transcendentem pertinet, de qua etiam potentia objectiva nonnulla diximus supra, disput. 14, explicando illud axioma: *Potentia et actus sunt sub eodem genere*. Rursus a potentia transcendentem sumpta denominatur res possibilis, vel potentia logica, per non repugnantiam, vel potentia physica, per extrinsecam denominationem a potentia agente, vel patiente, ut sæpe etiam in superioribus tactum est. Denique potentia realis late sumpta, sive activa, sive passiva, dicitur de quocunque principio agendi, vel patiendi, et sic tribuitur principio substantiali, ut materiæ primæ, quatenus est potentia receptiva formarum, et formæ substantiali, quatenus est principium principale agendi, et Deo ipsi, quatenus est omnipotens. Tribuitur etiam hoc nomen habitibus, qui sunt principia operandi; sic enim Aristoteles, 9 Metaph., c. 5, artes et virtutes inter potentias numerat; qualitates etiam tertiæ speciei, ut calor et frigus, quæ sunt principia proxima agendi, sub hac transcendentali acceptione potentiae comprehenduntur. Ac denique quidquid est principium agendi aut recipiendi, hac generali ratione potentia vocatur; de qua acceptione inter disputandum de causa materiali et efficiente satis dictum est. Nos autem hic pressius de potentia disputamus, nimirum de potentia, ut est secunda species qualitatis. Nam cum de cæteris acceptionibus satis sit dictum in citatis locis, hæc sola superest, et est hujus loci propria, ut in præcedente disputatione annotavimus. Quia vero actus potentiae respondet cum proportionem, ideo simul dicemus de actu hujus potentiae accommodato, quamvis ille ad primam speciem qualitatis pertineat, ut supra dictum est. Ex hac ergo potentia, primo videndum est, quid et quotuplex sit, deinde quomodo ad actum comparatur.

SECTIO I.

Utrum potentia recte et sufficienter dividatur in activam et passivam, et quid utraque sit.

1. Quanquam potentia in communi sit una qualitatis species, nunquam tamen Aristoteles unam communem ejus definitionem assignavit; nam in prædicamento Qualitatis, non tam definitione quid rei, quam nominis interpretatione declaravit hujusmodi speciem, dicens, *aliud genus qualitatis esse, quo ad luctam, cursum aut sanitatem apti esse dici-*